

ارتداد و آزادی

سید حسین هاشمی

شناسنامه پژوهشی اثر

عنوان طرح نامه : ارتداد و آزادی بیان

پژوهشکده : نظام های اسلامی ، گروه علمی : فقه و حقوق : محقق : سید حسین هاشمی

ارزیابان علمی : جناب آقای احمد حاجی ده آبادی

موضوع اصلی : ارتداد، موضوع فرعی : آزادی بیان

مدت انجام تحقیق : از ۷۹/۳/۳۰ تا ۸۲/۵/۲۰

مجلس شورای اسلامی

ارتداد و آزادی

سیدحسین هاشمی

ناشر: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
لیتوگرافی، چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

چاپ اول: ۱۳۸۴

شمارگان: ۱۳۰۰ نسخه

قیمت: ۱۴۰۰ تومان

شابک: ۸-۵۱-۸۲۵۲-۹۶۴

حل چاپ برای ناشر محفوظ است

هاشمی، حسین

ارتداد و آزادی، حسین هاشمی، —

تهران: پژوهشگاه فرهنگ اندیشه اسلامی، سازمان انتشارات، ۱۳۸۴. ۱۷۰ ص.

۱۴۰۰۰ ریال ISBN: 964-8352-51-8

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا

کتابنامه: ص ۱۵۶ - ۱۶۵؛ همچنین به صورت زیرنویس.

۱. ارتداد ۲. آزادی بیان (اسلام) ۳. آزادی عقیده (اسلام)

الف. پژوهشگاه فرهنگ اندیشه اسلامی ب. عنوان

۲ الف ۵ / ۱۹۶ / ۵ BP ۳۹۷/۳۷

کتابخانه ملی ایران ۲۹۶۶۴ - ۸۲ م

فهرست

پیشگفتار.....	۱
مقدمه.....	۱۱
۱- تبیین اهداف و ضرورت‌های تحقیق.....	۱۱
۲- پرسش‌ها و شبهات مربوط به موضوع تحقیق.....	۱۱
۳- فرضیه تحقیق.....	۱۲
۴- سازماندهی تحقیق.....	۱۴
فصل اول: مفاهیم و مبانی (کلیات).....	۱۷
مبحث اول: تعریف ارتداد و توهین به مقدسات و.....	۱۷
گفتار اول: تعریف ارتداد.....	۱۷
گفتار دوم: تعریف و قلمرو توهین به مقدسات.....	۲۰
الف) قلمرو توهین به مقدسات در نظام حقوقی اسلام.....	۲۰

- ۱- قلمرو توهین به مقدسات از دیدگاه مذهب شیعه ۲۰
- ۲- قلمرو توهین به مقدسات از دیدگاه سایر مذاهب اسلامی .. ۲۳
- ب) قلمرو ارتداد و توهین به مقدسات در حقوق کشورهای غربی . ۲۵
- گفتار سوم: رابطه ارتداد و توهین به مقدسات ۳۰
- مبحث دوم: تبیین ضروری دین و مصادیقی از آن ۳۳
- گفتار اول: تعریف ضروری دین ۳۳
- گفتار دوم: برخی از مصادیق ضروری دین ۳۵
- مبحث سوم: مستند شرعی ارتداد ۳۸
- گفتار اول: اشکال به مستند روایی ارتداد ۳۸
- گفتار دوم: اشکال به مستند قرآنی ارتداد ۴۱
- گفتار سوم: اشکال بر اصل اجرای حدود در عصر غیبت ۴۶
- خلاصه و نتیجه فصل اول ۵۸
- فصل دوم: ارتداد فکری و نظری ۶۵
- مبحث اول: تحقق ارتداد به سبب شک در اصول دین ۶۷
- گفتار اول: طرح دیدگاه فقها ۶۷
- گفتار دوم: نقد این دیدگاه ۶۹
- الف) تبیین مفهوم کفر ۶۹
- ب) مفهوم استضعاف فکری ۷۰
- ج) وسوسه و حدیث نفس ۷۲
- د) منافقین در حکم مسلمان ۷۸
- مبحث دوم: شرط وجود ملازمه میان انکار ضروری دین و انکار اصل دین. ۸۱
- گفتار اول: بررسی دیدگاه «سببیت مستقل» ۸۱
- گفتار دوم: بررسی دیدگاه موافقین وجود ملازمه ۸۳
- مبحث سوم: ارتداد فکری در کلام فقها ۸۸

- گفتار اول: ارتداد فکری و انکار اصل توحید و نبوت ۸۸
- گفتار دوم: ارتداد فکری و انکار یکی از ضروریات دین ۸۹
- الف) ارتداد فکری بنا بر عدم پذیرش نظریه «سببیت مستقل» ۹۰
- ۱- حقیقت و ماهیت اسلام و مسلمان بودن ۹۰
- ۲- ارتداد فکری و رعایت قواعد تفسیر و تأویل ۹۱
- ۳- ارتداد فکری و دیدگاه شیخ انصاری؛ ۹۲
- ۴- ارتداد فکری و دیدگاه مرحوم حاج آقا رضا همدانی؛ ۹۴
- ۵- ارتداد فکری و دیدگاه حضرت امام خمینی؛ ۹۸
- ب) ارتداد فکری بنا بر پذیرش نظریه «سببیت مستقل» ۹۹
- مبحث چهارم: ارتداد فکری در صدر اسلام ۱۰۱
- گفتار اول: شبهات فکری و ارتداد در زمان ابوبکر ۱۰۱
- گفتار دوم: شبهات فکری و ارتداد در زمان حضرت علی (ع) ۱۰۳
- خلاصه و نتیجه فصل دوم ۱۰۶
- فصل سوم: اجرای مجازات ارتداد و توهین به مقدسات ۱۱۴
- مبحث اول: اجرای مجازات ارتداد ۱۱۴
- مبحث دوم: اجرای مجازات توهین به مقدسات ۱۱۶
- گفتار اول: مجازات توهین به مقدسات ۱۱۶
- گفتار دوم: اجرای مجازات توهین به مقدسات به دست حاکم اسلامی ۱۲۰
- خلاصه و نتیجه فصل سوم ۱۲۴
- فصل چهارم: فلسفه ارتداد و توهین به مقدسات ۱۲۷
- مبحث اول: فلسفه جرم انگاری ارتداد ۱۲۷
- گفتار اول: ارتداد و تهدید نظم و اخلاق عمومی ۱۲۸
- الف) تعریف نظم و اخلاق عمومی ۱۲۸

- ۱۲۹ (ب) نقش دین در نظم و اخلاق عمومی
- ۱۳۱ گفتار دوم: رابطه ارتداد و حکم حکومتی
- ۱۳۶ گفتار سوم: محدودیتهای آزادی بیان در کشورهای غربی
- ۱۴۴ مبحث دوم: فلسفه جرم‌انگاری توهین به مقدسات
- ۱۵۱ خلاصه و نتیجه فصل چهارم
- ۱۵۵ فهرست منابع
- ۱۵۵ ۱- منابع فارسی
- ۱۵۶ ۲- منابع عربی
- ۱۵۶ الف) منابع شیعه
- ۱۶۱ ب) منابع اهل سنت
- ۱۶۳ ۳- منابع انگلیسی

www.ketab.ir

پیشگفتار

ارتداد و توهین به مقدسات از جمله عناوینی‌اند که در فقه اسلامی جرم انگاری شده است. این عناوین مجرمانه در ساختار دین اسلام مطرح است که آموزه‌های آن در چارچوب اخلاق فردی و برخی عبارات منحصر نمی‌شود، بلکه دامنه آن وسیع بوده و حوزه‌های حقوقی و اخلاقی، سیاسی و مدنی، و فردی و اجتماعی را در بر می‌گیرد. علاوه بر این از آنجا که مبنای مشروعیت احکام اراده شارع حکیم است، دین انسان‌ها را به اندیشه و تفکر و خردورزی تحریک و ترغیت کرده و بر ترویج دانش و بها دادن به دانشمندان اصرار می‌ورزد. از این رو پذیرش دین و ارکان اساسی آن عامل مهم و تعیین کننده در نظم حقوقی و سیاسی، اخلاقی و معنوی قلمداد می‌شود که در عین اصرار بر تعقل، بر ثبات نیز تأکید می‌کند.

لکن در بسیاری از نظام‌های حقوقی، دین به عنوان عامل مهم نظم اجتماعی از زندگی بشر حذف شده و ساحت آن محدود به برخی آداب و رسوم و عبادات فردی شده است. با توجه به این دو رویکرد نمی‌توان ارتداد را به یک صورت در دو نظام حقوقی بررسی کرد بلکه آنچه شایسته است این که ارتداد در ساختار نظام حقوقی اسلام به صورت مجزا و با توجه به مبانی و منابع و روش‌شناسی آن مورد بررسی قرار گیرد تا حوزه دقیق آن روشن شده و ضوابط آن مبرهن گردد.

پژوهش ارتداد و توهین به مقدسات در راستای برآورده کردن چنین هدفی است. این تحقیق به قلم جناب حجت الاسلام سید حسین هاشمی از تحصیل کردگان حوزه و دانشجوی دکتری حقوق جزا نگاشته شده است و نتیجه آن در جشنواره دین پژوهان سال ۱۳۸۲ رتبه دوم را به حوزه فقه و حقوق به خود اختصاص داده است.

گروه بر خود لازم می‌داند از زحمات محقق محترم، شورای علمی گروه، ارزیابان گرامی جناب آقای دکتر احمد حاجی‌ده‌آبادی و جناب آقای احمد رضائی تشکر نموده و برای همگان آرزوی توفیق نماید.

گروه فقه و حقوق

پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی